

Лінгвістичному аналізу чотирьох списків пам'ятки права (Фірлейський, Замойський, Дзялинський, Слуцький) присвятила свій виступ *Т.Власова* (Вільнюс) «Про найважливіші особливості списків Першого Литовського статуту (1529 р.)».

Логічним його продовженням була доповідь *М.Мозера* (Відень) «Норми «руської» мови Литовського статуту». Він показав процес її нормалізації в XVI ст. на прикладі порівняльного аналізу литовських статутів трьох редакцій (1529, 1566 й 1588 рр.).

В.Свежинський (Мінськ) доповів про особливості мови у діловодстві ВКЛ («Статут і трибунал у мовній ситуації Великого князівства Литовського»). Автор зазначив, що прогресивні процеси того часу, які відбувалися в мовному діловодстві, були пов'язані із складними графічними засобами стародавньої кирилиці, що не відповідали тодішнім вимогам й ускладнювало роботу канцелярії ВКЛ.

Регулювання права висвітлила *Л.Степановичене* (Вільнюс) у виступі на тему «Кодифікування норм заставного права у Другому Литовському статуті». Основну увагу було приділено, по-перше, виявленню спільного і відмінного між Статутами 1529 та 1566 рр., а, по-друге, новим статтям заставного права.

А.Радоман (Мінськ) у доповіді «Статутова комісія, створена на Гродненському сеймі 1568 р., в контексті розробки концепції третьої кодифікації права ВКЛ» уперше повністю встановив персональний склад комісії по виробленню Третього статуту, до якої, крім радних панів, увійшли 6 представників повітової шляхти.

Функціонуванню положень Статуту 1588 р. було присвячено виступ *А.Закшевського* (Варшава) «Третій Литовський статут – принципи і практика застосування». Вчений встановив, що не всі його норми діяли на практиці, а деякі взагалі перестали вживатися в судочинстві.

У спільній доповіді *Ю.Лабинцева* й *Л.Щавинської* (Москва) «Третій Литовський статут у житті Адама Міцкевича» було з'ясовано вплив цієї правової пам'ятки на формування творчості польського поета, зокрема на написання твору «Пан Тадеуш».

Завершував форум виступ *К.Єрусалимського* (Москва) «Російські емігранти в Речі Посполитій і Литовська метрика». Він розповів про представників московської знаті (Курбського й Заболоцького), які втекли до ВКЛ і Речі Посполитої в період Лівонської війни та їх діяльність. Історик встановив два періоди, коли вказані емігранти отримували найбільшу кількість маєтностей на означеній території: Курбський у 1567–1569 рр., а Заболоцький у 1576–1579 рр.

В програмі конференції було також заявлено доповіді *М.Вакулч* (Київ) «Східно-Балтійська антропонімія «Словника давньоукраїнської мови XIV–XV ст.» в онімичному контексті Литовської метрики» й *А.Мацука* (Мінськ) «Ідея Четвертого статуту ВКЛ під час правління Августа III». Проте автори з поважних причин не змогли представити свої наукові розробки на форумі.

Таким чином, всі завдання, поставлені перед конференцією, були повністю реалізовані. Цікаві доповіді та виступи, конструктивні дискусії після них – яскраве цьому підтвердження. Сподіваємося, що традиція «Будинку Юргіса Балтрушайгіса» на цьому не припиниться, а буде продовжуватися і надалі.

С.І.Світленко (Дніпропетровськ), О.Б.Шляхов (Дніпропетровськ)

**НАУКОВІ ЧИТАННЯ, ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА А.М.ЧЕРНЕНКА,
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ XIX–XX ст.»**

28 квітня 2006 р. на історичному факультеті Дніпропетровського національного університету відбулися наукові читання з проблем політичної історії України та Росії, присвячені пам'яті відомого українського вченого й педагога, доктора історичних наук, професора, декана історичного факультету А.М.Черненка (1926–2000 рр.), який залишив помітний слід у вітчизняній науці. Читання проведені з ініціативи й під науковим патронажем кафедри української історії та етнополітики, яку в період з 1980 по 1990 рр. очолював учений.

Основний напрям фахових інтересів А.М.Черненка стосувався проблем революційної еміграції, діяльності закордонних соціал-демократичних організацій. Найбільш вагомими висновками вченого, що збагатили вітчизняну історичну науку, слід вважати висвітлення ролі й значення цієї еміграції у розгортанні національно-визвольного руху в Російській імперії, у теоретичній розробці основних проблем революції 1905–1907 рр., становленні багатопартійної системи та питань взаємовідносин між політичними силами різного спрямування.

Окремо слід виділити дослідження А.М.Черненком української ідеї, її значення для формування й утвердження національної свідомості, становлення незалежної держави. Всього перу талановитого вченого належить понад 300 наукових праць, передусім два монографічні дослідження – «В.І.Ленін і закордонні більшовицькі організації» (1969 р.) та «Российская революционная эмиграция в Америке (конец XIX – 1917 г.)» (1989 р.), які стали вагомим доробком у вивченні питань політичної історії країни.

Особливо слід зазначити, що А.М.Черненко одним із перших вітчизняних учених приступив на зорі становлення сучасної держави до наукової розробки проблеми «Українська національна ідея», що віддзеркалилося в однойменній монографії 1994 р.

Свою наукову роботу він органічно поєднував із великою організаторською, громадською й педагогічною діяльністю, вихованням нової генерації вчених. Саме за часів керівництва історичним факультетом декан А.М.Черненко спрямовував великі зусилля на формування і становлення нових напрямів досліджень, на проведення престижних тоді Всесоюзних творчих конференцій. Чимало викладачів Дніпропетровського національного університету пройшли школу педагогічної майстерності Анатолія Михайловича. Багатьом із них саме професор А.М. Черненко відкрив двері у велику науку. Його зусиллями було створено власну наукову школу з вивчення більшовицької політичної еміграції. Протягом 80–90-х рр. ХХ ст. під керівництвом Анатолія Михайловича було захищено більше 20 кандидатських та три докторські дисертації з цієї проблематики.

Природно, що наукові читання зацікавили багатьох українських дослідників. Окрім великої групи істориків із різних вищих навчальних закладів Дніпропетровська, в читаннях взяла участь науковці із Запоріжжя, Дніпродзержинська, Миколаєва. Така географія представництва є наочним свідченням високого авторитету дніпропетровської наукової школи, створеної А.М.Черненком. Поряд із відомими істориками у читаннях також взяла участь молодь дослідники – аспіранти й студенти. Це свідчить, що закладені Анатолієм Михайловичем наукові традиції живуть і збагачуються.

На наукових читаннях було представлено 18 доповідей. Із вступним словом виступив проректор ДНУ, доктор історичних наук, проф. *В.В.Іваненко*, який наголосив на актуальності та своєчасності проведення подібного заходу, поділився спогадами про А.М.Черненка, наголосивши на його внескові у розвиток української науки, плідній педагогічній діяльності. Ця теза була розвинута у виступах доктора історичних наук, проф. *А.Г.Болебуха*, кандидата історичних наук, проф. *С.І.Полякова*, кандидатів історичних наук *І.А.Кривоного* і *Є.І.Бородіна*. Інтерес присутніх викликали доповіді та повідомлення декана історичного факультету, доктора історичних наук, проф. *С.І.Світленка*, доктора історичних наук *О.Б.Шляхова*, кандидатів історичних наук *В.Я.Яценка*, *О.С.Козирева*, *Т.С.Геращенко*, *О.В. Михайлюка*, а також студента *Є.А.Врадія*, що стосувалися складних процесів і подій суспільно-політичного життя Наддніпрянської України й Росії другої половини ХІХ – початку ХХ ст., революції 1905–1907 рр. та громадянської війни в Україні, виникнення і функціонування політичних партій.

Питання діяльності української й російської політичної еміграції наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., її окремих представників розглянули кандидати історичних наук *Ю.І.Коломоєць*, *В.М.Мороко*, *В.С.Павловський*, *В.І.Мороз*.

Із повідомленнями, які охоплювали проблеми розвитку української національної ідеї, її значення для піднесення визвольного руху, консолідації громадян України, виступили кандидат історичних наук *Г.М.Виноградов* та студент *А.В.Іванців*.

Проведене обговорення виявило нові підходи і сюжетні лінії у висвітленні окремих аспектів політичної історії України й Росії. У своїх виступах учасники читань на підставі широкої джерельної бази намагалися дати нестандартні оцінки та висновки, доповнити або конкретизувати малодосліджені й дискусійні проблеми політичної історії ХІХ – ХХ ст., відмовитися від тісних ідеологічних рамок і одновимірного чорно-білого сприйняття суспільного процесу. Разом із тим це не означало відмови від надбань учених минулого, їх ретельного вивчення та переосмислення, що є запорукою збереження традицій історичних досліджень.

Читання ще раз переконливо довели, що проблема політичного минулого України та Росії продовжують активно розроблятися на історичному факультеті ДНУ, в інших вузах нашої держави, залишаючись одним із пріоритетних напрямків сучасної вітчизняної науки. Учасники читань підтримали пропозицію проф. *В.В.Іваненка* зробити їх регулярними. Матеріали проголошених доповідей і повідомлень вийшли влітку 2006 р., започаткувавши новий збірник наукових праць «Проблеми політичної історії України».

В.С.Прокопчук (Кам'янець-Подільський)

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ «ПЕТРО ІВАНОВИЧ ХОЛОДНИЙ (1876–1930 рр.): ЖИТТЯ В ІМ'Я УКРАЇНИ»

14–15 грудня 2006 р. в Кам'янець-Подільському державному університеті проходив всеукраїнський круглий стіл, присвячений 130-річчю від дня народження Петра Івановича Холодного – українського державного і громадського діяча, організатора національної освіти доби УНР, ученого, художника.

У роботі форуму взяли участь представники місцевих органів влади, провідних вузів області, низки наукових і культурно-освітніх установ. Безпосередніми ініціаторами та організаторами круглого столу виступили ректор Кам'янець-Подільського держуніверситету *О.М.Завальнюк*; член-кореспондент НАН України, д-р іст. наук, проф., завідувач відділу Інституту історії України НАНУ *В.М.Даниленко*; докторант Кам'янець-Подільського держуніверситету, канд. іст. наук, доцент *Ю.В.Телячий*.

На пленарному засіданні прозвучали доповіді про роль і місце П.І.Холодного в історії України. Про діяльність Петра Івановича як державного, освітнього діяча періоду Української революції 1917–1920 рр., незмінного заступника усіх міністрів народної освіти за Центральної Ради, Гетьманату П.Скоропадського, Директорії УНР, талановитого художника, організатора мистецького руху